

**VAD GÖR EN
DOKUMENTATION
PEDAGOGISK?**
– EN KVALITATIV STUDIE OM
FÖRSKOLLÄRARES FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL
PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Mikaela Rydén
Susanne Öst

2020-FÖRSK-G52

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryrket

Svensk titel: Vad gör en dokumentation pedagogisk? -En kvalitativ studie om förskollärares förhållningssätt till pedagogisk dokumentation

Engelsk titel: What makes a documentation pedagogical? -A qualitative study on preschool teachers approach to pedagogical documentation

Utgivningsår: 2020

Författare: Mikaela Rydén och Susanne Öst

Handledare: Susanne Klaar

Examinator: Martin G Erikson

Nyckelord: pedagogisk dokumentation, delaktighet, inflytande, reflektion och lärprocesser

Sammanfattning

Dokumentation är en central del inom förskolan och driver utveckling framåt. För optimal utveckling krävs dock att dokumentationen är pedagogisk samt att processen att dokumentera är så tydlig till den nivå att pedagogerna kan involvera den i sina dagliga rutiner. Dokumentation ska tillåtas att analyseras, reflekteras över och ligga till grund för fortsatt arbete. Tidigare forskning visar på vikten av pedagogernas lyhördhet och öppenhet och framförallt barnens delaktighet för att uppnå en pedagogisk dokumentation. Istället för att försöka hitta belegg för det man på förhand tror sig finna bör pedagogerna och verksamheten ha en öppensinnad inställning. En öppen, trygg och fördomsfri miljö där både pedagog och barn tillåts uttrycka sig bidrar till utveckling för både pedagogerna, verksamheten och framförallt barnen.

Syfte

Syftet med studien är att få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärare förståelse och vilka konsekvenser det kan leda till för barnen.

Metod

Denna studie är en kvalitativ studie där samtalspromenad använts som metod för datainsamling. Totalt medverkade fyra förskollärare från fyra olika förskolor.

Resultat

Resultatet i studien baseras på samtalspromenader genomförda tillsammans med förskollärare. Resultatet kategoriseras i tre underrubriker; *Att synliggöra barns lärprocesser, reflektion över pedagogisk dokumentation och barns delaktighet och inflytande*. De två första kategorierna redogör resultatet ur ett perspektiv på individnivå medan den tredje delen redogör resultatet ur ett perspektiv på gruppnivå.

Resultatet visar att respondenterna har gemensamma tankar kring vikten av att låta barnen synliggöra och ta del av sina egna lärprocesser. Genom att synliggöra uppmuntrar man även till reflektion. Resultatet visar att reflektionen är en viktig del i processen för att en dokumentation ska bli pedagogisk. Resultatet visar också på att om barn tillåts vara delaktiga och ha inflytande i dokumentationen av sina egna lärprocesser, förstärks deras egna lärande, den demokratiska processen och verksamhetens utveckling.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
SYFTE	4
FRÅGESTÄLLNING	4
BAKGRUND	5
REGGIO EMILIA.....	5
FÖRSKOLANS LÄROPLAN OM PEDAGOGISK DOKUMENTATION	5
SAMMANFATTNING AV BEGREPPET PEDAGOGISK DOKUMENTATION	6
VETENSKAPLIGA STUDIER OM PEDAGOGISK DOKUMENTATION OCH BARNES LÄRPROCESSER	7
VETENSKAPLIGA STUDIER OM BARNES DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	8
KONSTRUKTIONISTISKT SYNSÄTT PÅ PEDAGOGISK DOKUMENTATION.....	9
METOD	10
SAMTALSPROMENAD.....	10
URVAL	11
GENOMFÖRANDE	11
FORSKNINGSETIK	12
RELIABILITET OCH VALIDITET	12
BEARBETNING OCH ANALYS.....	13
RESULTAT	13
SYNLIGGÖRANDET AV BARNES LÄRPROCESSER	13
REFLEKTION ÖVER PEDAGOGISK DOKUMENTATION	14
BARNES DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE I DEN PEDAGOGISKA DOKUMENTATIONEN.....	15
SAMMANFATTNING AV RESULTATET	16
DISKUSSION	16
SYNLIGGÖRANDET AV BARNES LÄRPROCESSER	17
REFLEKTION ÖVER PEDAGOGISK DOKUMENTATION	17
BARNES DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE	18
METODDISKUSSION.....	19
DIDAKTISKA KONSEKVENSER	20
REFERENSLISTA	- 1 -
BILAGOR	- 3 -

INLEDNING

En viktig del av en förskollärares uppdrag handlar om dokumentation. En form av dokumentation är det som benämns som pedagogisk dokumentation. Pedagogisk dokumentation introducerades i Sverige på 1990-talet och härstammar från den Reggio Emilia pedagogiska filosofin. Pedagogisk dokumentation infördes för att dels synliggöra barns tankar och funderingar, men även för att följa upp, utvärdera och utveckla förskolans verksamhet (Alnervik 2013, s. 2).

Enligt Emilson & Pramling Samuelsson (2012, ss. 2–3) är det skillnad på dokumentation och pedagogisk dokumentation. En dokumentation är data som samlas in, undersöks och kategoriseras medan de anser att dokumentation blir pedagogisk först när den leder till analys, reflektion och tolkning. I *Läroplanen för förskolan* (Lpfö 18, s. 18) står det att varje förskollärare ska ansvara för att "...dokumentation, uppföljning, utvärdering och analys omfattar hur läroplansmålen integreras med varandra och bildar en helhet i utbildningen". I samband med vår studie har vi granskat tidigare forskning, litteratur och styrdokument. Vid en närmare granskning upptäckte vi att begreppet pedagogisk dokumentation saknas i styrdokument och att begreppet pedagogisk dokumentation endast benämns som ett arbetsverktyg i det stödmaterial som Skolverket (2015) har publicerat. Elfström Pettersson (2015, s. 234) bekräftar i sin forskningsstudie att pedagogisk dokumentation inte är framskriven i *Läroplanen för förskolan* (Lpfö 18). Genom att granska tidigare forskning har vi fått möjligheten att ta del av vad olika forskare anser att pedagogisk dokumentation innebär och hur det kan användas som arbetsverktyg i förskolans verksamhet. Under vår utbildning har vi fått möjligheten att besöka olika förskolor genom verksamhetsförlagda utbildning. Vi har då uppmärksammat att flera förskollärare uttryckt en osäkerhet kring huruvida de gör rätt eller inte i deras pedagogiska dokumentationer. Vi har även uppmärksammat att osäkerheten gör att förskollärarna har svårt för att färdigställa den pedagogiska dokumentationen. Vårt syfte med denna studie är därför att få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärares förståelse och vilka konsekvenser det kan leda till för barnen.

SYFTE

Syftet med denna studie är få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärares förståelse och vilka konsekvenser kan arbetet med pedagogisk dokumentation leda till för barnen?

Frågeställning

- Vad gör en dokumentation pedagogisk?
- På vilket sätt kan barnen i verksamheten eventuellt påverka den pedagogiska dokumentationen?
- På vilket sätt kan den pedagogiska dokumentationen påverka barnen i verksamheten?

BAKGRUND

I följande avsnitt redovisas genom relevant litteratur och tidigare forskning hur arbetet med pedagogisk dokumentation har utvecklats genom tiden. Litteraturen ger oss ofta synsätt på hur den optimala vardagen ser ut ur ett normativt perspektiv men talar lite om förändringsarbetet som behöver genomföras för att nå dit. Även om tidigare forskning är mer lösningsorienterad än litteraturen så måste alltid en ödmjukhet inför hur den faktiska vardagen se ut. Teorier, resultat och synsätt ses därför med fördel som förhållningssätt gentemot ämnet snarare än en entydig lösning.

Reggio Emilia

Den pedagogiska dokumentationens historia börjar i staden Reggio Emilia i Italien. Efter andra världskriget 1945 började Reggio Emilia filosofin växa sig stark i de kommunala förskolorna runt om i Italien. Upphovsmannen till Reggio Emilia pedagogiken är Loris Malaguzzi. Han föddes och växte upp i staden och betraktas vara den främste grundaren av Reggio Emilia pedagogiken. Engdahl & Ärlemalm-Hagsér (2015, s. 114) menar att Malaguzzi och kvinnorörelsen i staden Reggio Emilia hade en önskan att lära barnen, efter andra världskrigets följder, om respekt och demokrati. Denna önskan var för att öka kunskapen i samhället om humanistiskt förhållningssätt för att eventuellt kunna förhindra att något likt andra världskriget skulle kunna ske igen. Loris Malaguzzi var en förskollärare och barnpsykolog som fick sitt namn känt genom att han förespråkade om barnen som kompetenta, utforskande och delaktiga. Han talade också om vikten av att lyssna till barn och se dem som viktiga samhällsmedborgare (Vallberg Roth & Månsson 2010, ss. 242–248).

Reggio Emilia pedagogikens framfart i Sverige startade i början på 1990-talet genom Gunilla Dahlberg. Hon startade ett projekt för att visa på hur olika dokumentationsprocesser syftar till att synliggöra, stimulera och utforska barnens lärande. Genom föreläsningar och texter hänvisade Gunilla Dahlberg till genomförda projekt, baserade på Reggio Emilia pedagogikens filosofi. Det ledde till att förskolor runt om i Sverige började visa upp olika dokumentationer baserat på olika lärprocesser de haft tillsammans med barnen. Till en början synliggjordes dokumentationerna genom föreläsningar, men med tiden skrevs böcker och artiklar för att sedan komma att forskas inom ämnet (Lenz Taguchi 1997, ss.16–18).

Reggio Emilia filosofin bygger på att låta barn vara delaktiga i sina lärprocesser. Genom att låta barnen uttrycka sig genom alla sina sinnen får de möjlighet att ställa frågor och undersöka det ämne de vill lära sig mer om. Lenz Taguchi (2013) lyfter vikten av att få utforska tillsammans med andra barn i det sociala sammanhanget och den sociala miljön. Den sociala miljön behöver inte styras till att bara vara inom förskolans väggar. Genom att vara en reflekterande och medforskande förskollärare kan förskolan, utemiljö, vårdnadshavare och samhället få vara delaktiga i utforskandet. Reggio Emilia talar därför ofta om vikten av att lyssna till det enskilda barnet. Genom den pedagogiska dokumentationen skapas en möjlighet för barnen att synliggöra och reflektera sina egna lärprocesser tillsammans med andra barn och förskollärare (Lenz Taguchi 2013, ss.13–27).

Förskolans läroplan om pedagogisk dokumentation

Läroplanen för förskolan introducerades första gången i Sverige 1998. I den första läroplanen för förskolan (Lpfö 98) formulerades mål och riktlinjer för hur en förskoleverksamhet bör

utformas. Vi har granskat de olika läroplanerna för den svenska förskolan för att se vad de säger om dokumentation och pedagogisk dokumentation. Sammanfattningsvis anser vi att information saknas om vilka metoder och tillvägagångssätt verksamheten enligt Lpfö 98 bör arbeta efter, för att nå mål och följa riktlinjerna. 2010 reviderades läroplanen för första gången i Sverige (Lpfö 98, rev. 2010) och ett nytt stycke med fokus på förskolans dokumentation och kvalitetsarbete introducerades. I revideringen från 2010 gjordes också den första tydliga uppdelningen på vilken roll förskolläraren har gällande uppföljning, utvärdering och utveckling kontra arbetslagets och rektorns roll. Läroplanen och dess olika mål har utvecklats med åren och när den nya läroplanen 2018 (Lpfö 18) introducerades kunde vi konstatera att målen med dokumentation har förtydligats med tydligare riktlinjer. Begreppet pedagogisk dokumentation är dock än idag inte framskrivet i läroplanen (Lpfö 18). I läroplanen (Lpfö 18, s. 18) står det att dokumentation såväl som analys, uppföljning och utvärdering ska bilda en helhet i utbildningen genom att integrera läroplansmålen med varandra. Gällande begreppet *pedagogisk dokumentation* hänvisar Skolverket.se istället till deras stödmaterial *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan* (Skolverket 2015) om hur pedagogisk dokumentation kan implementeras i verksamheten. Att begreppet pedagogisk dokumentation idag endast lyfts i stöd materialet och inte i läroplanen ser vi som utmanande. Det är ett steg i rätt riktning från Skolverkets sida, men vi tror att det är först när pedagogisk dokumentation tas upp i läroplanen som begrepp får den legitimitet och den status det behöver för att få en ökad implementering i förskolan.

Sammanfattning av begreppet pedagogisk dokumentation

Viktigt att förstå gällande begreppet pedagogisk dokumentation är att förskolans läroplan inte är förankrad i den Reggio Emilia pedagogiska filosofin. Istället har den Reggio Emilia pedagogiska filosofin legat till grund för inspiration när läroplanens riktlinjer och styrdokument skapades. Pedagogisk dokumentation kan därför ses ur två olika synsätt. Det är dock upp till varje enskild förskollärare att själv tolka och implementera sin egna uppfattning av begreppet pedagogisk dokumentation i verksamheten. Viktigt är dock att läroplanens riktlinjer och styrdokument följs.

Ett sätt att förstå begreppet pedagogisk dokumentation är genom den Reggio Emilia pedagogiska filosofin. En filosofi där barns delaktighet och att låta barnen använda alla sina sinnen står i centrum vid dokumentering av pedagogiska processer.

Ett annat sätt att förstå begreppet pedagogisk dokumentation är genom läroplanen (Lpfö 18). Lpfö 18 lyfter tydliga och konkreta förslag på hur arbetet med dokumentering av pedagogiska processer kan genomföras i förskolans verksamhet. Den menar att arbetet bör genomföras genom att analysera, följa upp och utvärdera dokumentationen (Lpfö 18, ss. 18–19).

Syftet med att belysa begreppet pedagogisk dokumentation och begreppet dokumentation i studien är för att visa på likheterna och skillnaderna i hur Reggio Emilia och styrdokument definierar och resonerar kring begreppen. I vår studie har vi därför haft en neutral värdering av både Reggio Emilia och styrdokument, både under arbetets gång med studien och vid analysen av studiens resultat. Även om Reggio Emilia och styrdokument förstärker förståelsen för pedagogisk dokumentation så ligger våra genomförda intervjuer till störst grund för studiens resultat.

Vetenskapliga studier om pedagogisk dokumentation och barns lärprocesser

De senaste årtiondena har barns lärande och utveckling fått ett allt större fokus genom olika teorier och forskning. En utveckling där uttrycket att alla barn är lika har förkastats och istället har det enskilda och unika barnet lyfts fram. För att kunna se varje barn och dess unika kompetenser krävs det idag att förskollärare har kompetensen att kunna se barns olika förmågor. Det kan därför konstateras att dokumentation och dokumentation av pedagogiska processer och barns lärprocesser har fått en betydelsefull roll i förskolans verksamhet (Emilson & Pramling Samuelsson 2012, s. 2).

Det är dock skillnad på dokumentation och pedagogisk dokumentation. Emilson & Pramling Samuelsson (2012, s. 2) menar att dokumentation handlar om att samla in data, analysera och kategorisera. Dokumentationen blir pedagogisk först då den leder till analys, reflektion och tolkning. Pedagogisk dokumentation är ett viktigt verktyg för att synliggöra förskolans verksamhet och utgör grunden för bedömning av förskolans kvalitet, måluppfyllelse och verksamhetens utvecklingsbehov. Det bekräftar Alvestad & Sheridan (2015, s. 380) i sin forskningsstudie att pedagogisk dokumentation är avsedd för att synliggöra, reflektera och tolka barns inlärningsprocesser.

Alvestad & Sheridan (2015) har genomfört en forskningsstudie där syftet är att visa på en djupare förståelse för hur förskollärare planerar och dokumenterar i förskolans verksamhet. Studien bygger inte på Reggio Emilia filosofin utan bygger generellt på begreppet pedagogisk dokumentation. Resultatet av deras forskningsstudie visar att förskollärare upplever ett nära samband mellan dokumentering och planering. Förskollärarna använder dokumentation som ett verktyg för att förbättra sitt egna arbete. De menar att olika dokumentationsprocesser tar upp mycket tid för förskollärarna och att det kan skapa hinder för såväl barn som förskollärare i deras lärprocesser och utveckling. De anser också att de olika dokumentationsmetoderna saknar hela händelseförlopp där barns lärprocesser lyfts fram från början till slut. De menar därför att pedagogisk dokumentation är ett komplext arbetssätt och verktyg för reflektion kring lärande och lärprocesser (Alvestad & Sheridan 2015, ss. 379–390).

Emilson & Pramling Samuelsson (2012) har genomfört en forskningsstudie där syftet är att ge en ökad klarhet kring begreppet dokumentation. Studien bygger inte på Reggio Emilia filosofin utan bygger generellt på begreppet pedagogisk dokumentation. Resultatet av deras forskningsstudie visade att det vanligen är barns handling eller resultat som dokumenteras. Resultatet visar också tydligt att förskollärare försöker dokumentera det resultat de vill se i barns tänkta handling. Det har Emilson & Pramling Samuelsson (2012) kommit fram till efter att de bearbetat sina videoobservationer där de sett hur förskollärare har kommenterat barnens lärprocesser utifrån sitt egna perspektiv och egen avsikt (Emilson & Pramling Samuelsson 2012, ss. 13–15).

Alvestad & Sheridan (2015, ss. 388–390) presenterar i sin forskningsstudie att dokumentation används som ett arbetsverktyg för att förbättra förskollärarnas arbete och att dokumentation oftast är informativ och en informationskanal till vårdnadshavare. De menar att flertalet dokumentationsprocesser saknar hela och tydliga händelseförlopp där barns lärprocesser lyfts fram från början till slut. Alvestad & Sheridan (2015) drar därför slutsatsen att det är svårt att använda pedagogisk dokumentation som verktyg för reflektion kring lärprocesser.

Emilson & Pramling Samuelsson (2012, ss. 13–15) skriver också att barn är mycket kompetenta eftersom de tycks veta vad som förväntas av dem när de blir dokumenterade av förskollärare. Därför anser de att barn försöker tillfredsställa förskollärarnas förväntningar och att risken därför ökar att barn vägleds av förskollärare i vad de anser vara rätt att säga och göra när lärprocesser dokumenteras.

Vetenskapliga studier om barns delaktighet och inflytande

I läroplanen (Lpfö 18, s. 16) står det att utbildningen i förskolan ska ge barn förutsättningarna att förstå vad demokrati innebär och därför ska också barn ha rätt till delaktighet och inflytande över förskolans miljö och planering av utbildningen. Elfström Pettersson (2013, s. 233) menar att begreppet delaktighet kan beskrivas som att lyssna på och rådfråga barn. Hon skriver också om vikten av att involvera barn i situationer och miljöer på förskolan där barn har rätt till inflytande och delaktighet. Lindroth (2018, ss. 21–27) menar i sin forskningsstudie att begreppet delaktighet, som härstammar från Reggio Emilia pedagogiken, ska ge barn en möjlighet att förstå meningen med att vara medborgare i en demokrati. Hon belyser därför komplexiteten av begreppet delaktighet. Hon anser även att om arbetet med barns delaktighet ska fungera i verksamheten behöver förskollärare ha kunskap om vad delaktighet bygger på och innebär för såväl barn som förskollärare.

Skolverkets (2015, s. 5) stödmaterial beskriver hur man kan arbeta med pedagogisk dokumentation i förskolan. I stöd materialet beskrivs delaktighet och inflytande med hänvisning till Lpfö 18 som något mycket viktigt för förskolan. Begreppen beskrivs vara okomplicerade där svårigheterna i verksamheten istället ska ses som utmanande att arbeta vidare med. Lindroth (2018 s. 36) menar att stöd materialet endast presenterar en förenklad bild av hur arbetet med barns delaktighet och inflytande i den pedagogiska dokumentationen kan tillämpas. Hon anser att förskollärarna blir utlämnade till att själva lösa problematiken kring att få barn delaktiga i arbetet med den pedagogiska dokumentationen. Hon anser även att det är komplext att kombinera de mål som sätts upp i styrdokument för barns utveckling, med barns egna intressen.

Elfström Pettersson (2013) har i sin forskningsstudie studerat huruvida barns deltagande i dokumentationsprocessen påverkar slutresultatet av den pedagogiska dokumentationen. Studien bygger inte på Reggio Emilia filosofin utan bygger generellt på begreppet pedagogisk dokumentation. I hennes forskningsresultat visar det på att barns deltagande i dokumentationen är begränsad. Vid en granskning av det insamlade datamaterialet till forskningsstudien kunde hon tydligt se att barnen aldrig ombads vara med i demokratiska beslut på förskolan om vilken undervisningssituation som skulle dokumenteras. Undervisningstillfället var på förhand utvalt av förskolans förskollärare. Barnen fick heller inte vara delaktiga i beslutet om vilket dokumentationsmaterial som sedan skulle komma att reflekteras över och användas. Barns inflytande och delaktighet påverkas därför av förskollärarnas idéer om vad som skulle dokumenteras och hur (Elfström Pettersson 2013, ss. 232–235).

Lindroth (2018) har i sin forskningsstudie studerat hur verktyget pedagogisk dokumentation kan påverkas av barns delaktighet. Studien bygger inte på Reggio Emilia filosofin utan bygger generellt på begreppet pedagogisk dokumentation. I hennes forskningsresultat har hon kommit fram till att den pedagogiska dokumentationen styrs av det som förskollärarna önskar synliggöra i förskolans verksamhet. Hon menar att den pedagogiska dokumentationen framställs av förskollärarna som om att det är barnens intresse som har styrt vad den pedagogiska dokumentationen baseras på. Samtidigt som förskollärarna uttrycker att utgångspunkten i deras dokumentation ska baseras på barns nyfikenhet och intresse. Hon menar

därför i sitt resultat att verkligheten ser annorlunda ut och att det är pedagogens handling i början av arbetet med pedagogisk dokumentation som bidrar till att barns delaktighet begränsas (Lindroth 2018, ss. 106–109).

Konstruktionistiskt synsätt på pedagogisk dokumentation

I vår studie har vi valt att utgå från den konstruktionistiska teorin som grundas i att förskollärarna inte har förutbestämde mål för barns kunskap och lärande. Det vill säga att förskollärarna inte skall ha en redan fastslagen bild av vad barnen skall lära från ett undervisningstillfälle. Teorin uppmuntrar istället förskollärare till att vara lyhörda för barnens intresse och frågor för att kunna ge en bredare kunskap i undervisningen. Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, s. 28) lyfter den konstruktionistiska synen på människans lärande som aktiv skapare vid meningsfulla situationer. Det som förklaras här är att om barnen själva får upptäcka, efter eget intresse skapar barnen en personlig meningsfullhet till sitt lärande. Skolverket (2015, ss. 67–69) menar att förskollärarna skall sträva efter att nå de övergripande målen i verksamheten. Genom att ha de övergripande målen som en röd tråd genom undervisningen, öppnar förskollärarna fler kunskapskällor som kan vara mer lockande för barnen i vidare läroprocesser. Spontaniteten och lyhördheten är något man som förskollärare kan använda till barnens fördel, då man ger rum för barnens tankar och idéer i undervisningen. Genom att ge barnen det utrymme får barnen större delaktighet och inflytande i verksamheten. Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, s. 29) menar att tack vare det konstruktionistiska synsättet förändrades läroplanens formulering till att barnen ska tillåtas vara aktiva i sitt lärande.

Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, ss. 30–31) lyfter att den konstruktionistiska teorin även lägger stor vikt i språkets betydelse för barnets kunskapsutveckling. Genom pedagogens sätt att samtala med och kring barnen synliggörs den språkliga betydelsen över hur barnen ser på verksamheten. Det vill säga beroende på hur pedagogen kommunicerar med barnen och väcker intresse inför undervisningen, blir lärandet mer lustfyllt. Även här är det alltså av stor vikt att vara en lyhörd förskollärare som kan sätta ord på det barnen lär sig. Skolverket (2015, ss. 21–24) beskriver den konstruktionistiska teorin, som möten mellan människor och hur olika miljöer öppnar upp kunskapsstillfällena som är oberoende och dynamiska. Här får vi förståelse för hur viktig även lärmiljöerna är för barnens undervisning. En miljö som lockar till lek och nyfikenhet bidrar till mer kunskapsstillfällena som gör barnen mer mottagliga för ett lustfyllt lärande. Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, s. 30) betonar vikten av att förskollärarna ger barnen utrymme i att styras av egen nyfikenhet. Vilket ger barnen en förståelse genom sitt tillvägagångssätt till den egna kunskapen.

Den pedagogiska dokumentationen ses som en metod för att lyfta barnens nyfikenhet och bjuda in till utforskning. Genom att synliggöra undervisningssituationer för barnen väcks dialoger och reflektion mellan barn och pedagog. Detta gör att barnens syn på sitt eget lärande och sin plats i tillvaron synliggörs. För att uppnå förutsättningarna för detta utforskande arbetssätt krävs det att förskollärarna verkar som medskapare. Genom att förskollärarna arbetar aktivt som medskapare får barnen utrymme för sina egna tankar och idéer. Det ger barnen en möjlighet att stärka och utveckla sin självkänsla. Förskollärarna som låter barnen vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationen tillhandahåller alltså mer kunskap och information för vidareutveckling inom verksamheten (Skolverket 2015, ss. 15–19). Genom barns möjlighet till delaktighet inom dokumenteringen får barnen rutin på att reflektera och diskutera sin läroprocess, vilket i sin tur kommer att leda till en bredare kunskap och nyfikenhet för fortsatt lärande. Barnens självkänsla kommer genom delaktigheten att sprida en känsla av inflytande

till sitt eget lärande och på så vis locka till mer kunskap. Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, s. 30) lyfter att man som pedagog med ett konstruktionistiskt synsätt strävar efter att barnen själva, genom sina tidigare erfarenheter de tagit del av, ska utveckla nya tankestrukturer och begrepp som överensstämmer med de mål som förskollärarna strävar efter i sin undervisning. Genom den pedagogiska dokumentationen synliggör pedagogen tillfällena där barnen med sina tidigare erfarenheter får möjligheten att öppna upp för samtal och diskussioner som kan bidra till större nyfikenhet i sitt eget lärande.

Lenz Taguchi (1997, ss. 32–35) lyfter vikten att samarbeta med barnen och öka deras delaktighet i undervisningen. Hon menar att om barnen tillåts vara delaktiga i reflektionen av den pedagogiska dokumentationen har de då möjligheten att skapa en bredare förståelse kring sitt egna lärande. Genom att förskolläraren är närvarande i undervisningen och sätter ord på det barnen lär sig erbjuds barnen en förståelse och meningsfullhet. Det sker vanligast i samspel med andra.

Med hjälp av den konstruktionistiska teorin öppnar vi också upp för möjligheten att kunna förstå arbetet med pedagogisk dokumentation som en process. En process där det inte finns ett rätt svar på vad pedagogisk dokumentation är. Förskollärares avsikt med pedagogisk dokumentation är inte att barns läroprocesser skall leda fram till bestämda mål. Istället skall det finnas utrymme och möjligheter till att fånga barns intresse och tidigare erfarenheter. Syftet med denna studie är att få mer kunskap om vad den pedagogiska dokumentationen innebär för förskollärarna samt vilka konsekvenser som den pedagogiska dokumentationen kan bidra till för barnen.

METOD

Bryman (2011, ss. 340–341) menar att i en kvalitativ forskningsmetod ligger tyngdpunkten på att informationen som samlas in ska ha ett informativt och relevant innehåll. Jämfört med den kvantitativa forskningsmetoden, där fokus ligger på att informationen bör vara mätbar. I en kvalitativ metod finns det flera datainsamlingsmetoder, exempelvis observation och intervju. Christoffersen & Johannessen (2015, s. 83) menar att kvalitativa intervjuer är den vanligaste metoden vid kvalitativ forskning. Det är en anpassningsbar metod där både intervjuare och respondent kan känna sig bekväma. Genom att exempelvis låta respondenten välja vilken miljö intervjun ska ske i, kan intervjuns kvalitet öka eftersom respondenten då kan känna en trygghet.

Samtalspromenad

Studien utgår från en kvalitativ metod där samtalspromenad legat till grund som datainsamlingsmetod. Samtalspromenad grundar sig på kvalitativa intervjuer (Klerfelt 2016, s. 27). Christoffersen & Johannessen (2015, s. 83) menar att samtal mellan människor är viktigt för att vi ska ha möjlighet att skapa förståelse för varandra. En samtalspromenad är noggrant framtagen för att jämnna ut maktbalansen som vanligen kan uppstå i en intervju. Syftet med samtalspromenad är att nå djupare och få möjligheten till en större överblick av respondentens perspektiv av det undersökta området. Klerfelt (2016) menar att i en samtalspromenad skapas en öppen dialog genom att respondenten har möjlighet att använda sig av kamerans produkt, det vill säga bilden. Fördelen med att använda samtalspromenader är att respondenten kan styra upplägget av intervjun efter egna förutsättningar. Respondenten kan alltså välja mellan att fota en pedagogisk dokumentation eller gå en rundvandring och visa den dokumentation dem önskar visa. Respondenten ges möjligheten att styra upplägget av intervjun utan att vi som studenter får veta val av upplägg på förhand. Detta ställer krav på att vi som studenter förberett en

mångfald av intervjufrågor och följdfrågor som passar olika upplägg. Då syftet med vår studie är att få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärare, var vårt mål att försöka skapa en trygg miljö för intervjun. Genom att använda oss av samtalspromenad har respondenten getts möjligheten att välja plats för intervju samt visa en egen vald pedagogisk dokumentation. Genom att vi gett respondenten denna möjlighet tror vi att en trygghetskänsla i vårt möte skapats och att vi därför kunnat få ut mer detaljrik information i vår intervju (Klerfelt 2016, ss. 27–35).

Urval

I vår studie var det av stor vikt för oss att göra våra samtalspromenader med utbildade förskollärare. På förhand bestämdes det att inom ramen för detta arbete hade vi möjlighet att genomföra totalt fyra samtalspromenader. Arbetet påbörjades med att sitta ned tillsammans för att diskutera fram vilka förskolor vi möjligen skulle kunna tänkas besöka. Tillsammans tog vi fram en lista där vi rangordnade tio förskolor från ett till tio utan inbördes ordning. Vårt urval av förskolor baseras på geografisk bekvämlighet. Förskolorna vi valt är alla kommunala och utan anknytning till Reggio Emilia pedagogiska filosofin. Vi valde aktivt förskolor utan denna anknytning för att få ett mer normkritiskt förhållningssätt till begreppet pedagogisk dokumentation.

Arbetet startades med att vi kontaktade rektorerna på de olika förskolorna. Det för att be om tillstånd att besöka förskolan och genomföra en kvalitativ intervju i form av samtalspromenad med en förskollärare. Första rektorn vi kontaktade valde att tacka ja till att låta en utbildad förskollärare delta i en samtalspromenaden. Denna rektorn är ansvarig rektor på två olika förskolor i samma kommun och gav oss därför frågan om vi skulle vilja genomföra en samtalspromenad den andra förskolan också. Vi valde att tacka ja till rektorns erbjudande. Efter detta fortsatte samtalen med att kontakta rektorerna vi antecknat som förslag på listan. Några rektorer valde att tacka nej till att låta deras förskola delta i vår samtalspromenad. Anledningen till detta enligt rektorerna var att de upplevde att tiden inte räckte till ute i verksamheten. Någon annan rektor valde att tacka nej eftersom de redan blivit kontaktade av andra studenter från Högskolan i Borås. Totalt fick vi godkännande att genomföra fyra samtalspromenader på fyra olika förskolor. Respondenterna i vår studie har alla en förskolläraryr utbildning och arbetar idag utan anknytning till den Reggio Emilia pedagogiska filosofin.

Genomförande

Utifrån syftet med vår studie valde vi ut nio intervjufrågor¹ som ställdes under samtalspromenaden med förskollärarna på de olika förskolorna. Totalt genomfördes fyra samtalspromenader på fyra olika förskolor i en medelstor svensk stad. På varje förskola har en förskollärare intervjuats. Inför besöket kontaktade vi först rektorn och informerade om vårt examensarbete gällande pedagogisk dokumentation. Efter att de tackat ja till medverkan av samtalspromenaden tilldelades vi kontaktuppgifter till den avdelning och förskollärare som ville delta i vår kvalitativa intervju. Vi ringde upp, presenterade oss samt gav information om vad en kvalitativ intervju är och informerade om samtalspromenad som metod. Samtalet avslutades med att vi informerade om att en sammanfattad information kommer skickas ut via email. En kort sammanfattning av vad samtalspromenad innebär samt en samtyckesblankett². Samtyckesblanketten innehöll studiens syfte, etiska ställningstagande samt förfrågan om

¹ Se bilaga 1

² Se bilaga 2

godkännande av deltagande i samtalspromenaden. Vi valde att inte delge respondenterna intervjufrågorna i förhand. Information gavs också till förskollärarna per telefon att under intervjun kommer det att föras minnesanteckningar samt ljudupptagning via smartphone. Under genomförandet av samtalspromenaden var det en av oss under intervjun som förde minnesanteckningar samt hade ansvar för ljudupptagningen. Den andra personen fick då ta hand om och leda intervjun. Samtalspromenaderna har sett olika ut vid våra intervjuer. En förskollärare valde att ha intervjun samtidigt som vi gick runt i lokalen och tittade på olika dokumentationer. De andra tre förskollärarna valde vid deras intervju att ha med ett fotografi på papper eller via iPad och samtala kring dessa enskilt i ett samtalsrum.

Forskningsetik

Oavsett vilken forskningsmetod som används vid en studie är det viktigt att ta hänsyn till de forskningsetiska principer som finns. I vår studie har vi utgått från Vetenskapsrådets (2017) huvudkrav. Det första kravet vi tog hänsyn till är *informationskravet*. Här informerade vi respondenterna om syftet med vår studie, samt gav dem information om deras deltagande. Detta gjordes muntligt via telefon. Efter de muntliga samtalen skrev vi en sammanfattning av informationen och mailade ut den tillsammans med samtyckesblanketten (se bilaga 1). Det andra kravet är *samtyckeskravet*. Här upplyste vi respondenterna genom att informera dem att deltagandet i vår studie är frivilligt och att de när som helst kan avbryta deltagandet i studien. Det tredje kravet är *konfidentialitetskravet*. Här informerade vi respondenterna muntligt men även via samtyckesblanketten att deras personuppgifter hanteras varsamt, anonymt och att uppgifterna inte sprids vidare. Det sista kravet vi tog hänsyn till från Vetenskapsrådet (2017, ss. 27–29, 40) är *nyttjandekravet*. Det krav uppfyllde vi genom att respondenterna i vår studie informerades om att resultatet av deras medverkan endast används i vår studie. I vår studie presenteras de fyra förskollärarna som deltog i intervjun genom att benämna dem som förskollärare 1, förskollärare 2, förskollärare 3 och förskollärare 4.

Reliabilitet och validitet

Begreppet reliabilitet kan synonymt beskrivas som tillförlitlighet. Alltså hur tillförlitlig är den data som samlas in? För att mäta tillförlitligheten i en studie behöver man veta vilken data som används, hur har den samlats in och hur har den bearbetats (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 21)? För att en studie ska få en hög reliabilitet krävs det att majoriteten av den data man samlat in visar på samma resultat. Reliabilitet syftar alltså till hur tillförlitligt ett resultat är (Brinkkjær & Høyen 2013, ss. 104–106). För att vi i vår studie skall ha så hög reliabilitet som möjligt har vi därför varit noga med att tydligt beskriva i vår metod och analys hur vår data samlats in och bearbetats. Genom att de svar vi presenterar i vårt resultat är entydiga oavsett respondent, det vill säga att flera respondenter gett samma svar oberoende av varandra, visar vi på en tillförlitlig studie.

Begreppet validitet kan synonymt beskrivas som trovärdighet. Alltså hur relevant är datan som samlas in. För att mäta trovärdigheten i en studie behövs en lämplig insamlingsmetod och giltiga frågor som svarar på syftet. Detta påverkar kvaliteten på studien och avgör därför om den data som insamlats har en hög eller låg validitet (Roos 2014, ss. 53–55). För att uppnå så hög validitet som möjligt i vår studie har vi varit noggranna med att våra intervjufrågor ska svara mot vårt syfte.

Bearbetning och Analys

Efter att vi genomfört samtalspromenaderna gick vi tillsammans igenom all insamlade data. Dels våra stödanteckningar, men också ljudupptagningarna som skett via smartphone. Med all data vi samlat in, kunde vi därefter transkribera och koda det insamlade materialet.

Eftersom att vår studie bygger på en kvalitativ metod har vi valt en analysmetod som vanligtvis förekommer i de kvalitativa arbetena. Analysmetoden som oftast förekommer i liknande arbeten är den tematiska analysen. Den tematiska analysen baseras på sökning efter de koder som är av relevans för de teman som studien efterfrågar (Bryman 2011, s. 527). Efter att alla fyra samtalspromenaderna var genomförda påbörjade vi analysarbetet genom att koda den insamlade datan. Kodningen gjordes genom att markera ut gemensamma nämnare mellan förskolläraernas svar som besvarade våra frågeställningar. Kodningen markerades med markeringspenna för att urskilja teman i respondenternas svar, på de nio noga formulerade och utvalda frågor som låg till grund för samtalspromenaderna. Analysen tog betydligt längre tid än vi först trott, då vi ville vara så noggranna som möjligt. Stödanteckningarna och ljudupptagningen gav oss möjligheter att gå tillbaka och analysera våra intervjuer på ett grundligt och detaljerat sätt.

Efter att vi analyserat, bearbetat och kodat vårt material tillsammans kunde vi konstatera att vi funnit tre olika återkommande kategorier av betydelse. Den första kategorin handlar om *synliggörandet av barns lärprocesser*. Den andra kategorin handlar om *reflektion över pedagogisk dokumentation*. Gemensamt för de två kategorierna är att förskollärarna i materialet presenterade dem på ett individnivåperspektiv. Det vill säga hur det enskilda barnet påverkades eller påverkas individuellt. Den tredje och sista kategorin handlade om *barns delaktighet och inflytande*. Förskollärarna presenterade denna kategori ur ett gruppnivåperspektiv. Här lyfts vikten av barns delaktighet och inflytande och hur de tillsammans kan skapa en demokratiskprocess och hur det kan komma att påverka barnen eller hur barnen genom den demokratiska processen kan påverka verksamheten.

RESULTAT

I följande avsnitt presenteras resultatet från samtalspromenaderna. Resultatet är uppdelat och presenteras under de tre olika kategorierna *synliggörandet av barns lärprocesser*, *reflektion över pedagogisk dokumentation* och *barns delaktighet och inflytande*.

Synliggörandet av barns lärprocesser

Resultatet visar att pedagogisk dokumentation kan enligt förskollärare innebära ett synliggörande av barns lärprocesser. Respondenterna berättade i samtalspromenaden att pedagogisk dokumentation främst är till för att synliggöra det individuella barnets lärprocess. Det är en process som leder till reflektion och diskussion för såväl barn som förskollärare. De menar att denna lärprocess kan dokumenteras exempelvis genom fotografi, film, teckningar, dramatisering och illustrationer. Respondenterna menar att det är först när barnen själva ser sin egen lärprocess som det faktiska lärandet sker. När lärprocessen bearbetas genom synliggörande ökar förståelsen hos barnet kring att barnet lärt sig något och vad kunskapen består av.

“Fremst att barnen ska få syn på sitt eget lärande och se sin utveckling. De måste få se sin lärprocess så det inte bara är vi som ska se deras lärprocess och hur de utvecklas. Hur vi kan utveckla vår undervisning och hur kan vi gå vidare för att hjälpa barnen att synliggöra processerna? Vad har fångat dom? Vad har inte fungerat väl?” Förskollärare 1

Respondenterna talar om fotografiets betydelse i dokumentering och hur barn genom fotografi själva kan reflektera över vad de gör eller vad de har gjort. Respondenterna menar att genom ett fotografi kan barn få möjligheten att se sitt egna lärande och den personliga utvecklingen i sin lärprocess. Med hjälp av fotografi eller film ökar möjligheten att gå tillbaka och reflektera över vad i undervisningen som fångat barnens intresse.

“Vi arbetar mycket med bilder och film i vår dokumentation. Syftet är att kunna få en syn på vad vi gör, men framför allt ger det också barnen en chans att sätta ord på vad vi gör och vad dom har tyckt varit roligt”. Förskollärare 3

“En pedagogisk dokumentation beskriver ju lärandet och utvecklingen. Vi vill ju få med barnen i dokumentationen, att dom får bli en del av det. Vi försöker därför ha med barnens kommentarer eller reaktioner när vi dokumenterar”. Förskollärare 2

“När man tar kort på att barnen lär sig någonting eller håller på med någonting. Pratar med barnen i efterhand. Vad va det du gjorde? Så dom själva får sätta ord på sin lärprocess”. Förskollärare 4

Resultatet visar att respondenterna har gemensamma tankar kring vikten av att låta barnen synliggöra och ta del av sina egna lärprocesser. Det kan leda till att barnen får vara med att kommentera och reflektera över undervisningen och lärprocesserna som dokumenteras. De alla benämner vikten av att synliggöra processerna, för barnen men också för verksamhetens fortsatta utveckling.

Reflektion över pedagogisk dokumentation

Resultatet om vad som gör en dokumentation pedagogisk visar att respondenterna är överens om att dokumentationen behöver reflekteras över. Förskollärare 1 menar att dokumentationen blir pedagogisk först när man tänker något kring en dokumentation och tar lärdom av den. Förskollärare 3 menar att dokumentationen blir pedagogisk när man analyserat och diskuterat den. Det innebär att de båda är överens om att en dokumentation blir pedagogisk först när man har reflekterat över dokumentationen.

“För att en dokumentation ska bli pedagogisk behöver vi ju tänka någonting kring det vi dokumenterar. Vi behöver ju reflektera över vår dokumentation för att vi ska kunna lära oss någonting från våran dokumentation”. Förskollärare 1

“Den blir pedagogisk när man börjar analysera den eller att du diskuterar den. Antingen tillsammans med barngruppen eller personalgruppen”. Förskollärare 3

Tre av respondenterna tog också upp vikten av att inkludera barnen i reflektionerna. De anser att barn behöver inkluderas i reflektionsprocessen genom att låta dem se, reagera och

kommentera sitt egna lärande för att dokumentationen skall bli pedagogisk. Att praktiskt se på dokumentationen ur ett didaktiskt perspektiv är det som skapar en pedagogisk process.

“Dokumentationen blir pedagogisk först då när barnen är med och kan se sitt egna lärande i dokumentationen”. Förskollärare 3

“En pedagogisk dokumentation tycker jag beskriver lärandet och utvecklingen i verksamheten. En pedagogisk dokumentation för oss handlar också om att få med barnens reaktioner och kommentarer”. Förskollärare 2

“När anteckningarna eller fotografierna används i praktiken, då tycker jag dokumentationen blir pedagogisk och det är först då den blir riktigt användbar”. Förskollärare 4

Resultatet visar att respondenterna anser att reflektionen är en viktig del i processen för att en dokumentation ska bli pedagogisk. Utan att dokumentationen blir analyserad och reflekterad över finns risken att den istället endast förblir ett meningslöst fotografi. När barnen som individer ges tillfälle att reflektera på egen hand, med andra barn och med pedagoger erbjuds möjligheter att både utvecklas och lära.

Barns delaktighet och inflytande i den pedagogiska dokumentationen

Resultatet visar på att pedagogisk dokumentation kan enligt förskollärare innebära att barn tillåts vara delaktiga i dokumentationen av sina lärprocesser. Genom förskolans verksamhet kan barnen förstärka sin förståelse för den egna kunskapen. De får då möjlighet att förstå hur deras lärprocesser ser ut och chans till att reflektera över vad de lärt sig. Barns delaktighet gynnar både den individuella utvecklingen och kan bidra till verksamhetens utveckling på gruppnivå.

Förskollärarna menar att barns delaktighet och inflytande kan leda till både bättre utveckling hos barnen och bättre utveckling av förskolans verksamhet.

“Jag tänker att det är ett måste för barnen att de ska bli delaktiga i vad de lär sig, hur ska något barn kunna veta att dom lärt sig något om inte vi är med och sätter ord på det.” Förskollärare 1

“Det är barnens delaktighet och inflytande som driver verksamhetens utveckling framåt. Är dom inte intresserade av vad vi gör, måste vi ju tänka om”. Förskollärare 4

Resultatet visar, på en gruppnivå, hur barns inflytande och delaktighet behövs för att kunna uppnå demokratiska processer i verksamheten.

Under samtalspromenaderna har förskollärarna belyst vikten av att förskolans undervisningstillfällen bör grundas utifrån barnens intresse. Genom att ta tillvara på barnens åsikter och tankar kan förskolans verksamhet drivas framåt.

“Delaktighet och inflytande är jätteviktigt. Det är ju för att dom ska få känna att deras röst räknas. Att barnen får lära sig att de är viktiga och att vi skapar en verksamhet som bygger på barnens intresse, egenskaper och vad dom behöver utveckla. Har man inte dokumenterat vad barnen tycker, så utgår ju

vi från våra egna intressen och vad vi tycker är roligt, men då har man inte barnen med sig överhuvudtaget och vad lär de sig då?” Förskollärare 3

En av förskollärarna tar upp en annan viktig etisk aspekt i barnens delaktighet och inflytande. Hon benämner vikten av att ta hänsyn till barns självbestämmande gällande publicering av fotografier och film.

“Ja det är viktigt med delaktighet och inflytande. Vi har ju vissa barn som inte ens vill vara med på bild. Vi har ett barn som inte ville att vi skulle lägga ut en bild på förskolans kommunikationsplattform en gång och då hade vi inte rätt till att göra det.” Förskollärare 2

Resultatet visar att respondenterna anser att förskolans verksamhet bör vara baserad på barnens intresse, nyfikenhet och delaktighet. Respondenterna menar att om de inte lyckas fånga barnens intresse för undervisningen, så kan det leda till att undervisningen istället visar på förskollärarnas egna intresse och då finns risken att det blir svårare för barnen att själva se de lärprocesser de skapar.

Sammanfattning av resultatet

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att dokumentationen blir pedagogisk först när barns lärprocesser synliggörs, när dokumentationen får analyseras och reflekteras över samt när barnen får vara delaktiga och ha ett inflytande. Dessa tre kategorier bildar tillsammans studiens viktiga resultat. Ett resultat som visar på att pedagogisk dokumentation är mer än ett förhållningssätt som saknar tydliga riktlinjer. Istället visar resultatet vikten av att alla våra tre kategorier behövs för att en dokumentation ska kunna bli pedagogisk.

Konsekvensen som pedagogisk dokumentation kan få är att det blir möjligt för barn att utvecklas såväl på individnivå som på gruppnivå. Denna slutsats kan vi dra då vi funnit att pedagogisk dokumentation öppnar upp för möjligheten att låta barnen själva se vad de exempelvis tycker om, hurdana de är som personer och hur deras lärande har utvecklats. En annan konsekvens av den pedagogiska dokumentationen är synliggörandet av den demokratiska processen. Genom att lära barnen om demokrati får de insikt av potentialen det innebär att samarbeta och tillsammans komma fram till beslut och samtidigt lära sig att stå för sin egna åsikt. Sammantaget kan slutsatsen dras att förskollärare och förskolans verksamhet är i beroende av barnens delaktighet och deras åsikter. Inkluderas inte barnen i dokumentationsprocessen kan den heller inte bli pedagogisk.

DISKUSSION

Syftet med denna studie är få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärares förståelse och vilka konsekvenser kan arbetet med pedagogisk dokumentation leda till för barnen?

Nedan sätter vi vårt resultat i relation till tidigare forskning och diskuterar likheter och olikheter mellan förskollärarnas resultat och forskning. Resultatet i vår studie visar på en tydlig överlappning mellan de olika kategorierna och det kan därför vara svårt att ibland särskilja de olika begreppen. För ökad tydlighet följer därför diskussionen samma struktur som resultatet

och är uppdelat i de tre olika kategorierna *synliggörandet av barns lärprocesser, reflektion över pedagogisk dokumentation* och *barns delaktighet och inflytande*.

Synliggörandet av barns lärprocesser

Resultatet visar på en enighet bland förskollärarna när det kommer till vikten av att synliggöra barns lärprocesser och den roll som pedagogisk dokumentation spelar i de processerna. Resultatet visar på att respondenternas uppfattning om synliggörandet av barns lärprocesser sker först när barn ser sin egen lärprocess. Respondenterna i vår studie anser att det är först då som det faktiska lärandet sker. Detta styrker Emilson & Pramling Samuelsson (2012, s. 3) i sin forskningsstudie och betonar samtidigt att pedagogisk dokumentation är ett verktyg. Ett verktyg som skapar möjligheter att synliggöra barns lärprocesser. Även Lenz Taguchi (2013, sid 13-27) med Reggio Emilia som bas bekräftar vikten av att synliggöra barns lärprocesser och att själva synliggörandet är en del av den faktiska lärprocessen.

I resultatet framgår det att fotografering är ett populärt verktyg att använda i den pedagogiska dokumentationen. Med fotografi avses både video och stillbild. Fotografering är ett snabbt och enkelt sätt att dokumentera. En bild eller video fångar ofta många olika aspekter av lärprocesser. Därtill är en bild eller video enkel att samlas kring för gemensam och individuell reflektion.

Den pedagogiska dokumentationen skapar möjligheter för barnet att bearbeta sin egna lärprocess genom att reflektera över sina tankar och idéer. En förskollärare som för en dialog med barn har större möjlighet att vara en närvarande förskollärare. Emilson & Pramling Samuelsson (2012, s. 2) betonar vikten av förskollärarens närvaro och kompetens för att kunna lyfta fram och se barns olika unika förmågor.

Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, s. 29) menar att den konstruktionistiska teorin har bidragit till att läroplanen preciserats och att förskollärare uppmanas till att låta barnen aktivt delta i sitt egna lärande. Respondenterna lyfter även i resultatet att den pedagogiska dokumentationen spelar en viktig roll när det kommer till att bedöma verksamhetens kvalitet och utveckling. Lenz Taguchi (1997) bekräftar vikten av att synliggöra barns lärprocesser för såväl barnets egna utveckling som verksamhetens utveckling. Hon menar också att det ställer krav på förskolläraren att hålla tillbaka sina egna åsikter och antagande för att verka som medupptäckare i barns lärprocesser och inte låta verksamhetens styras av förskollärarnas egna intressen (Lenz Taguchi 1997, s. 34).

Reflektion över pedagogisk dokumentation

I resultatet är det tydligt att reflektion spelar en central roll i pedagogisk dokumentation. Det är just när reflektionen sker som dokumentationen leder till ökad förståelse och kunskap. Vårt resultat visar på en samsyn kring vikten av att dokumentationen inte görs rutinmässigt utan att den faktiskt har ett pedagogiskt värde. Målet med pedagogisk dokumentation bör vara att genom analys, tolkning och reflektion dra lärdom av det dokumenterade och på sått driva utvecklingen framåt. Vårt resultat får även stöd av Emilson & Pramling Samuelsson (2012, s. 3) som lyfter just reflektion som ett nyckelbegrepp som pedagogisk dokumentation ska leda fram till.

Samtidigt som barnen uppmuntras till reflektion får förskollärarna en möjlighet till djupare förståelse för barnens lärande. Resonemanget får stöd av Alvestad & Sheridan (2015, ss. 379–

380) som definierar barns reflektion som ett verktyg för förskollärarna att använda, för att förstå vardagliga situationer samt få insikt i barnens lärande.

Alvestad & Sheridan (2015, s. 379) problematiserar själva processen kring pedagogisk dokumentation, det vill säga hur den praktiskt ska genomföras. I deras tidigare forskning har de funnit att pedagogisk dokumentation är enklare att definiera, men desto mer komplext att praktiskt utföra. De menar att många dokumentationsmetoder saknar hela händelseförlopp vilket gör det ännu mer komplext. Vårt resultat visar också på en förståelse kring syftet med pedagogisk dokumentation och vad den bör leda till. Resultatet lyfter dock inte konkreta metoder för hur det ska gå till. Det uteblivna resonemanget kring konkreta metoder kan därför tolkas som att det finns en komplexitet bakom pedagogisk dokumentation som gör det svårt att definiera sådana metoder bland respondenterna.

Respondenterna i vår studie pekar på vikten av att låta barn vara delaktiga i reflektioner. Respondenternas uppfattning är att om barn tillåts kommentera och ha inflytande på språkbruket i reflektionerna kan det bidra till att barn känner sig mer delaktiga och får större möjlighet att ta till sig reflektionerna. Emilson & Pramling Samuelsson (2012, s.3) menar dock att dokumentationen tar mycket tid och att det finns en risk att man samlar på sig för mycket dokumentationer som sedan inte används för gemensam reflektion. De anser också att det är svårt att vara aktiv i undervisningen samtidigt som man ska dokumentera.

Barns delaktighet och inflytande

Även om resultatet redovisas i tre olika kategorier så är det tydligt att de överlappar varandra. Framförallt barns delaktighet och inflytande som går som en röd tråd genom resultatet då det främjar utveckling på både individnivå och gruppnivå.

Respondenterna är tydliga med vikten av att låta barnen vara delaktiga och ha inflytande i den pedagogiska dokumentationen. Det tycks finnas en övertygelse bland respondenterna att delaktighet och inflytande är en förutsättning, snarare än en rekommendation, för att verksamheten ska kunna fungera optimalt och fylla sitt syfte. Denna inställning till delaktighet och inflytande över den pedagogiska dokumentationen överensstämmer med läroplanens (Lpfö 18, s. 16) riktlinje om att det är varje barns rättighet att få vara delaktiga och ha inflytande.

Den samlade bilden kring hur detta ska gå till rent praktiskt framkom inte i detalj i resultatet. Däremot gav respondenternas svar en bild av självklarhet. Respondenterna såg inte detta som ett problem utan en naturlig del i deras vardag. Mycket tack vare den starka tron på vikten av barns delaktighet och inflytande. Kopplat till styrdokument och tidigare forskning blir denna bild mer nyanserad. Skolverket (2015, s. 15) hänvisar till hur läroplanen (Lpfö 18) resonerar kring delaktighet och inflytande, samt hur det ska tillämpas i verksamheten, som okomplicerat och naturligt. Lindroth (2018, s. 36) menar dock i sin tur att detta är en förenklad bild och att förskollärarna får lösa problematiken på egen hand utan stöd.

Sett till resultatet kan först Lindroths (2018, ss. 19–20) beskrivning av arbetet med delaktighet och inflytande som *problematiserande* ifrågasättas. Förutom att Skolverket (2015, s. 3) beskriver det som okomplicerat så ger även vårt resultat en helt en annan bild. Resultatet visar snarare på en självklar samsyn bland respondenterna. De ser delaktighet och inflytande som så pass självklara och naturliga delar i verksamheten, att delarna därför inte uppfattas som problematiska. Vårt resultat och Skolverkets resonemang kring att delaktighet och inflytande är okomplicerat

stämmer därför överens. Lindroths (2018, ss. 122–124) studier och slutsatser ger istället en nyanserad bild och beskriver en mer komplex tillvaro. Lindroth blir därför en motpol och påminnelse, om att inte ta det som återfanns i vårt resultat som en självklarhet utan något som ständigt bör förvaltas och utvecklas.

Vårt resultat och tidigare forskning och riktlinjer är desto mer eniga om syftet med barnens delaktighet och inflytande i den pedagogiska dokumentationen. Resultatet visar på att respondenterna uppfattar ett direkt samband mellan delaktighet och inflytande, och verksamhetens legitimitet. Respondenternas uppfattning är att om inte barnen bekräftar verksamheten genom visat intresse och ökad kunskap bör verksamheten ifrågasättas. Genom att låta barnen vara delaktiga och ha inflytande över verksamhetens utformning och pedagogiska dokumentation främjas både den demokratiska processen och förutsättningarna blir allt godare för en lyckad verksamhet. Detta resonemang får stöd i tidigare forskning. Elfström, Nilsson, Sterner & Wehner-Godée (2014, ss. 29–31) menar, med utgångspunkt i den konstruktionistiska teorin, att barnens delaktighet och inflytande skapar en personlig meningsfullhet till sitt lärande.

Metoddiskussion

I vår studie valde vi att använda oss av en kvalitativ metod. I vår metod valde vi samtalspromenad som intervjuverktyg. Vi fann till en början samtalspromenader som lämpligt intervjuverktyg då det gav oss möjligheten att både höra respondenterna, samtidigt som de fick möjligheten att visa upp alster inom området pedagogisk dokumentation. Nu i efterhand när vi fått reflektera och utvärdera arbetet kan vi konstatera att det finns flera aspekter på huruvida samtalspromenader var en lämplig metod eller ej för oss. Vi tycker att samtalspromenad har varit positiv vid en första kontakt med respondenten. Att den öppnat upp för valfrihet eftersom respondenten själv fått välja om de vill att intervjun ska ske enskilt i samtalsrum eller öppet i verksamheten. Gällande urvalet så anser vi det fullgott men ett större urval hade troligtvis också lett till en större mängd data. En större mängd data ökar reliabiliteten vilket alltid är att eftersträva. Dock var storleken på vårt urval det mest praktiskt genomförbara och en studie med betydligt större urval ser vi som uppslag för framtida studier.

Om vi utvärderar vårt metodval sett till vårt syfte att få en ökad kunskap kring pedagogisk dokumentation, hade vi idag valt en annan metod, till exempel kvalitativa intervjuer. En kvalitativ intervju utmärks genom att ställa enkla och raka frågor (Trost 2010, s. 25). En kvalitativ intervju påminner om en samtalspromenad. Skillnaden mellan dem består i att samtalspromenaden ger respondenterna möjlighet till att få visa upp alster inom valt område för intervjun. Intervjudelen av samtalspromenaderna gav mycket bra data medan att få se respondenternas pedagogiska dokumentationer oavsett om det var via iPad eller fysiskt i verksamheten inte gav några större insikter eller bra data. Intervjudelen kändes betydligt mer effektiv och vi tror att vi hade kunnat få ännu större underlag om vi varit mer förberedda med följdfrågor och lagt mer tid på den delen snarare än att gå runt och se olika exempel på respondenternas dokumentationer. Vi tror att vår utmaning med följdfrågor bestod i att det är svårt att på förhand formulera följdfrågor, när det förväntade första svaren är okända. Följdfrågorna skulle då behövas formuleras löpande under samtalspromenaderna. Det svåra med att formulera följdfrågor löpande är att hitta rätt balans på frågorna. Hade vi haft en ännu djupare kunskap om pedagogisk dokumentation inför studien hade vi troligtvis haft lättare att formulera relevanta följdfrågor löpande. Samtidigt resonerar vi kring nivån på de följdfrågor vi känner att vi hade kunnat ställa. Hade vi istället ställt följdfrågor av enklare karaktär, som

definitionen av enklare begrepp, är vi oroade över att vi kunnat framstå som än mindre kompetenta inom ämnet och därför underminerat vår auktoritet.

Ett annat dilemma vi reflekterade över efter att ha transkriberat våra intervjuer är att det kändes som om att respondenterna svarade utifrån vad de trodde att vi ville att de skulle säga, istället för att svara på hur verkligheten i deras verksamhet faktiskt ser ut. Det kan ha berott på att våra frågor var av mer ledande karaktär och att vi fått ett annat utfall om våra frågor var mer nyanserade. Vi tar dock med oss det i vår personliga reflektion om vad som kunde gjorts annorlunda. Hade vi haft mer tid till denna studie hade vi önskat att komplettera intervjuerna med observationer. Det eftersom vi då tror att vi hade fått en tydligare bild och ett bredare resultat av hur verksamheterna tillämpar pedagogisk dokumentation i verkligheten och vad det faktiskt innebär för såväl barn som förskollärare.

Didaktiska konsekvenser

Med vår studie önskar vi kunna inspirera yrkesverksamma förskollärare att förstå skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation. Studien påvisar en osäkerhet kring att dokumentera rätt. Tre resultat som lyfts fram i studien formar gemensamt den pedagogiska dokumentationen. Första resultatet handlar om att synliggöra barnens lärprocesser. Synliggörandet av barnens lärprocesser handlar om att ge barnen en bild av vad det är som de lär sig. Genom synliggörandet arbetar pedagogen tillsammans med barnen för att skapa diskussioner och reflektioner av vad det är barnen ser ur sitt lärande. Andra resultatet visar grundas i reflektionen över den pedagogiska dokumentationen. Reflektionerna skapar möjligheter för barnen att bearbeta processens gång samt att skapa en förklaring till varför barnen får ta del av nya kunskaper. Det tredje och sista resultatet grundas i barns delaktighet och inflytande. Genom delaktigheten och inflytandet gynnas barnens självkänsla och förtroende för att göra sin röst hörd. Genom de tre resultaten tror vi förskollärarna kan finna en stöttning i hur en pedagogisk dokumentation kan skapas.

I början av studien upptäckte vi att det var lätt att hitta tidigare forskning. Forskningen understryker vikten av pedagogisk dokumentation genom reflektioner och samtal. Våra tankar kring skillnaderna mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation kretsar mycket kring själva dokumenterandet och de pedagogiska processerna. Givet den osäkerhet och skilda tolkningar kring hur pedagogisk dokumentation skapas och ska användas, tror vi att ett verktyg eller en central mall skulle underlätta förskollärarnas arbete avsevärt. Verktuget eller mallen skulle även bidra till en samsyn kring pedagogisk dokumentation och möjlighet för förskollärarna att hitta en gemensam grund att diskutera och utvecklas ifrån.

REFERENSLISTA

- Alnervik, K. (2013). "Men så kan man ju också tänka!" - Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan. Lic.-avh. Jönköping: Högskolan i Jönköping. <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:659182/FULLTEXT01.pdf>
- Alvestad, T. & Sheridan, S. (2015). Preschool teacher's perspective on planning and documentation in preschool. *Journal of early child development and care*, 185(3), ss. 377–392. doi: [10.1080/03004430.2014.929861](https://doi.org/10.1080/03004430.2014.929861)
- Brinkkjær, U. & Høyen, M. (2013). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Elfström, I. (2014). *Barn och naturvetenskap: upptäcka, utforska, lära i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Elfström Pettersson, K. (2013). Children's participation in preschool documentation practices. *Childhood*, 22(2) ss. 231–247. doi:[/10.1177/0907568213513480](https://doi.org/10.1177/0907568213513480)
- Emilson, A. & Pramling Samuelsson, I. (2012). Jakten på det kompetenta barnet. *Nordisk barnehageforskning*, 5(21), ss. 1–16. <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/476/457>
- Engdahl, I. & Ärlemalm-Hagsér, E. (2015). *Att bli förskollärare: mångfacetterad komplexitet*. Stockholm: Liber.
- Klerfelt, A. (2016). Samtalspromenader - en metod att närma sig andras perspektiv. I Anderberg, E. (red.) *Skolnära forskningsmetoder*. Lund: Studentlitteratur, ss. 27–46.
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?: om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS.
- Lenz Taguchi, H. (2013). *Varför pedagogisk dokumentation?: verktyg för lärande och förändring i förskolan och skolan*. Malmö: Gleerup.
- Lindroth, F. (2018). *Pedagogisk dokumentation – en pseudoverksamhet?*. Lic.-avh. Växjö: Linnéuniversitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1171087/FULLTEXT01.pdf>
- Lpfö 18 (2018). *Läroplanen för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>
- Riddersporre, B. (2010). Ledarskap i förskolan. I Riddersporre, B. & Persson, S. (red.) *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur & kultur, ss. 211–227.

Roos, C. (2014). Att berätta om små barn – att göra en minietnografisk studie. I Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 46–57.

Skolverket (2015). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan*. Stockholm: Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=2808>

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vallberg Roth, A.-C. & Månsson, A. (2010). Dokumentation och bedömning i förskolan. I Riddersporre, B. & Persson, S. (red.) *Utbildningsvetenskap för förskolan*. Stockholm: Natur & kultur, ss. 229–252.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

BILAGOR

Bilaga 1 - Samtyckeskrav

HÖGSKOLAN I BORÅS

Akademien för bibliotek, information, pedagogik och IT
Förskolläroprogrammet

2019-11-22

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen ”Att utforska pedagogiskt arbete” vid Högskolan i Borås utför vi en studie för att få en ökad kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär för förskollärare. Insamling av data kommer att ske via samtalpromenad där ljudupptagning spelas in via smartphone.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Namnunderskrifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen. Ljudfilerna kommer inte att sparas på Högskolan i Borås efter det att vår studie blivit färdig och examinerad. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig.

Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Bilaga 2 – Intervjufrågor

- Vad anser Ni är en dokumentation?
- Hur anser Ni att en dokumentation blir pedagogisk?
- Vad är syftet till att Ni dokumenterar?
- Vilka aktiviteter/situationer dokumenteras vanligen?
- Hur använder Ni er av den färdiga pedagogiska dokumentationen?
- Känner Ni att Ni saknar något för att kunna utföra en bra dokumentation?
- Är barnen delaktiga i Er dokumentationsprocess? Hur?
- Har barnen något inflytande i hur, vad eller varför Ni dokumenterar?
- Är barns delaktighet och inflytande viktigt i er dokumentation? Varför?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se